

Šiaulių regiono atstovų kalbinė savimonė

Genovaitė KAČIUŠKIENĖ
Šiaulių universitetas

Pagrindinės sąvokos: *sociolingvistika, Šiaulių regionas, kalbinė savimonė.*

Ivadas

Mokslinis projektas „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktu tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“, kuri parengė Lietuvos kalbos institutas (projekto vadovė – Danguolė Mikulėnienė), vykdomas pagal 2007–2013 m. žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ priemonę VP1-3.1-ŠMM-07-V „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“ (Melilūnaitė 2012; Mikulėnienė 2012; Leskauskaitė 2012). Jame dalyvauja visų Lietuvos universitetų, turinčių humanitarinio profilio specialybių, atstovai¹.

Kaip nurodoma projekto apraše (<http://www.tarmes.lt/>), pasikeitus politinei, socialinei, kultūrinei bei demografiniai situacijai Lietuvoje ir už jos ribų, būtina: 1) surinkti ir paskelbti naujos medžiagos iš visų lietuvių tarmių; 2) patikslinti lietuvių kalbos tarmių ir patarmių ribas; 3) vienu metu surinkti svarbiausius sociolingvistinius duomenis iš viso lietuvių kalbos ploto (735 punktų Lietuvoje ir 15 punktų užsienyje), atlikti pirminę jų analizę ir jų pagrindu parengti ir išleisti atlasą *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*.

Siekiant užsibrėžtų projekto tikslų ir uždavinių, intensyviai tyrinėjama lietuvių kalbos tarmių situacija, nurodytuose punktuose įrašinėjama trijų kartų dialektologinė medžiaga, pildomos sociolingvistinės anketos, fiksuojama sociokultūrinė punkto aplinka ir kt. Lietuvių kalbos instituto interneto svetainėje skelbiama vykdomo projekto eiga, dalyvaujančiose projekte institucijose rengiami darbiniai seminarai, mokslinės konferencijos, tyrimo pagrindu parengti pranešimai skaitomi tarptautinėse konferencijose Lietuvoje ir už jos ribų².

¹ Į šį projektą pakviesti ir sėkmingai jame dalyvauja du Šiaulių universiteto dialektologai – Genovaitė Kačiuškienė ir Juozas Pabrėža.

² Projektine tematika jau perskaityta keliolika pranešimų tarptautinėse mokslinėse konferencijose „*Sociolingvistinė dialektologija: baltų tarmių tyrimai*“ ir „*Regioninė onomastika: ką sužinome iš vardyno*“, vykusiose 2011 m. spalio 21–22 d. ir 2011 m. lapkričio 10–11 d. VU Kauno humanitariniame fakultete, taip pat 2011 m. spalio 20–21 d. Varšuvoje vykusioje konferencijoje, skirtoje Januszio Riegerio lenkų kalbos salų tyrimams įprasminti

Sociolingvistinis kalbinės savimonės tyrimas Šiaulių regione

Vienas iš šio straipsnio tikslų – remiantis Šiaulių regione esančių punktų – Karčemų, Liutkiškių (Radviliškio r.), Norušaičių ir Šapnagių (Šiaulių r.) – sociolingvistinės anketos duomenimis, paanalizuoti šio krašto žmonių kalbinę savimonę. Iš 22 anketos³ klausimų tiesiogiai su respondentų kalbine savimone yra susiję 7, kaupiantys medžiagą apie gimtosios tarmės vartoseną įvairiose gyvenimo situacijose, formuluojant klausimus, *kokia yra bendravimo kalba šeimoje; viešumoje; su kaimynais; kaip tinka kalbėti; kaip tinka rašyti; kaip tinka dainuoti; jeigu žmogus kalba tarmiškai (vietine kalba), tai jis yra...* Kiekvienas iš šių anketos klausimų gana smulkiai detalizuojamas. Pavyzdžiui, skiltyje *bendravimo kalba šeimoje* pateikiama net 10 įvairiausių situacijų, siekiant išsiaiškinti, kaip bendraujama: *su sutuoktiniu; su vaikais; su vaikaičiais; su tėvu; su motina; su broliais, seserimis; su seneliu (tėvo); su močiute (tėvo); su seneliu (motinos); su močiute (motinos)*. Remiantis panašiais principais, formuluojami ir kiti klausimai, prie kurių čia detaliau nesustosime – jie bus aptariami, analizuojant tolesnę tyrimo medžiagą.

Į sociolingvistinės apklausos anketas atsakė trijų kartų Šiaulių regiono atstovai – vyriausiosios (daugiau nei 50 m.), vyresniosios (31–49 m.) ir jauniausiosios (iki 30 m.), gyvenantys keturiuose kaimo tipo gyvenvietėse: Karčemoje, Liutkiškiuose (Radviliškio r.), Norušaičiuose ir Šapnagiuose (Šiaulių r.). Iš viso apklausta 40 respondentų⁴. Straipsnyje vyriausiosios ir vyresniosios kartos atstovų atsakymai nediferencijuojami: visi jie aptariami kaip vyresniosios kartos atsakymai ir palyginami su jaunesniųjų tarmės atstovų, kurių buvo apklausta 13, atsakymais.

Tarminis bendravimas šeimoje

Kaip jau buvo minėta, anketos *klausimas apie tarminį bendravimą šeimoje* buvo išskaidytas į 10 situacijų. Iš 1 lentelės matyti, kad Šiaulių regiono vyresniosios kartos atstovai dažniausiai tarmiškai bendrauja su sutuoktiniu ir broliais bei seserimis (83 proc. ir 83,5 proc.), rečiausiai – su seneliais (58 proc.). Tačiau pastarieji atsakymai gali ne visai teisingai atspindėti realią situaciją, kadangi daugelis respondentų, atsakydami į šį klausimą, matyt, turėjo omenyje tai, kad šiuo metu jų seneliai jau yra mirę, todėl paprasčiausiai pasirinko lengviausią variantą – neatsakyti nieko. Panašiai tikriausiai elgėsi ir jaunesniosios kartos atstovai, kurių dauguma

(plg. <http://www.tarmes.lt/>). 2011 m. *Respectus philologicus* 20 (25) tome išspausdintas gana detalai projektą pristatantis Daivos Aliūkaitės straipsnis „Projektas „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ ir kt.

³ Anketą sudarė Daiva Aliūkaitė ir Laima Kalėdienė. Išsamiau apie anketos sudarymo metodiką žr. (www.tarmes.lt/; Aliūkaitė 2012; Kalėdienė 2012).

⁴ Pagal „Punkto tyrimo metodiką“ (www.tarmes.lt/) kiekviename tiriamame punkte rekomenduojama apklausti ne mažiau kaip 6 pateikėjus. Tarp jų turi būti bent po vieną iš visų trijų kartų, pageidaujama, kad visose amžiaus grupėse taip pat būtų po vieną pateikėją, turintį aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą. Pildant anketas, tokios nuostatos ir buvo laikomasi.

dar yra nesukūrę šeimos, todėl į klausimus apie bendravimą su sutuoktiniu, vaikais ir vaikaičiais taip pat neatsakė. Kiti jaunesniosios kartos atstovų atsakymai pasiskirstė taip: visi apklaustieji respondentai su seneliais ir su tėvu bendrauja tik tarmiškai. Vienas kitas respondentas pažymėjo, kad su motina bendrauja bendrine kalba. Kadangi atsakymas nebuvo detalizuotas, galima tik spėlioti, kad galbūt motina yra arba kitos tarmės atstovė, arba aukštąjį išsilavinimą turinti šeimos narė. Daugelis jaunesniosios kartos atstovų dar nesukūrė šeimų, todėl bendravimo kodą su būsimais vaikaičiais ryžosi numatyti tik vienas kitas respondentas (11 proc.).

1 lentelė

Tarminis bendravimas šeimoje

Bendravimo situacijos	Vyresnioji karta % (neatsakyta)	Jaunesnioji karta % (neatsakyta)
Su sutuoktiniu	83 (17)	22 (78)
Su vaikais	78 (22)	22 (78)
Su vaikaičiais	58 (42)	11 (89)
Su tėvu	58 (42)	100
Su motina	71 (29)	89
Su broliais, seserimis	83,5 (12,5)	78 (22)
Su seneliu (tėvo)	58 (42)	100
Su močiute (tėvo)	58 (42)	100
Su seneliu (motinos)	58 (42)	100
Su močiute (motinos)	58 (42)	100

Bendravimo kalba viešumoje

Anketos skiltis *bendravimo kalba viešumoje* buvo suskirstyta į 8 situacijas – bendravimas *parduotuvėje; įstaigose; per susirinkimus, sueigas; su kunigu; su pažįstamais; su nepažįstamais; savo krašte pats dažniau prakalbina pažįstamus; savo krašte pats dažniau prakalbina nepažįstamus*. Kaip rodo rezultatai, Šiaulių regiono vyresnioji ir jaunesnioji karta dažniausiai tarmiškai bendrauja *parduotuvėje, su pažįstamais, savo krašte patys dažniau prakalbina pažįstamus* (visais atvejais 100 proc. ir 89 proc.), *savo krašte patys dažniau prakalbina nepažįstamus* (100 proc. ir 78 proc.). Abiejų kartų atstovų nuomonės beveik sutapo ir dėl bendravimo kalbos įstaigose: kiek daugiau nei 50 proc. respondentų mano, kad įstaigose taip pat dera bendrauti tarmiškai. Tačiau vyresniosios ir jaunesniosios kartos nuomonės gerokai išsiskyrė dėl bendravimo kalbos su kunigu ar su nepažįstamais žmonėmis. Apie pusę (56 proc.) jaunųjų respondentų mano, kad su kunigu reikėtų bendrauti bendrine kalba, o net 96 proc. vyresniųjų tarmės atstovų su kunigu linke bendrauti tarmiškai.

2 lentelė

Tarminis bendravimas viešumoje

Bendravimo situacijos	Vyresnioji karta % (bendrine kalba)	Jaunesnioji karta % (bendrine kalba)
Parduotuvėje	100	89 (11)
Su pažįstamais	100	89 (11)
Savo krašte pats dažniau prakalbina pažįstamus	100	89 (11)
Savo krašte pats dažniau prakalbina nepažįstamus	100	78 (22)
Per susirinkimus, sueigas	96 (4)	67 (33)
Su kunigu	96 (4)	44 (56)
Su nepažįstamais	87,5 (12,5)	56 (44)
Įstaigose	58 (42)	56 (44)

Bendravimo kalba su kaimynais

Šioje anketos dalyje buvo pateiktos 3 situacijos, sutampančios su pagrindinėmis žmogaus amžiaus grupėmis. Jomis buvo norima išsiaiškinti, *kaip yra bendraujama su tarmės atstovais, kuriems: 1) per 50 metų, 2) 31–49 metai ir 3) iki 30 metų*. Kaip matyti iš 3 lentelės, ir vyresniosios, ir jaunesniosios kartos atstovų nuomonė dėl bendravimo kalbos su kaimynais sutampa: vyresnioji karta su visų amžiaus grupių kaimynais bendrauja tik tarmiškai, jaunesnioji – visada tarmiškai bendrauja tik su savo bendraamžiais, nors su vyriausiosios ir vyresniosios kartos atstovais kalba tarmiškai taip pat labai didelė respondentų dalis (89 proc.).

3 lentelė

Bendravimo kalba su kaimynais

Bendravimo situacijos	Vyresnioji karta % (bendrine kalba)	Jaunesnioji karta % (bendrine kalba)
Su vyriausiąja karta	100	89 (11)
Su vyresniąja karta	100	89 (11)
Su jauniausiąja karta	100	100

Kaip tinka kalbėti

Klausimyną šia tema sudarė 6 situacijos. Remiantis jomis, bandyta aiškintis, kaip Šiaulių regiono atstovai mano, kaip tinka kalbėti: *privačiai su artimaisiais ir pažįstamais; viešai su artimaisiais ir pažįstamais; su nepažįstamais savo krašte; visada savo krašte; visur ir visada, jei tik supranta; per radiją ir TV*, taip pat buvo palikta galimybė respondentams pasiūlyti ir savo variantą. Lyginant gautus rezultatus, 4 lentelėje matyti, kad ir jaunesniosios, ir vyresniosios kartos atstovai beveik visais atvejais, išskyrus radiją ir TV, pripažįsta, kad nurodytose situacijose kalbėti tarmiškai tinka – atsakymų procentas svyruoja nuo 78 iki 100. Atsakymai

rodo ir tai, kad kai kuriais atvejais Šiaulių regiono jaunesnioji karta yra net kiek liberalesnė už vyresniuosius tarmės atstovus: net 4 situacijose – privačiai ir viešai kalbėdami su artimaisiais ir pažįstamais ar su nepažįstamais savo krašte, taip pat visur ir visada, jei tik juos supranta – jie 100 procentų renkasi tarmę. Kai kurie vyresniosios kartos respondentai kaip tinkamas tam tikrose situacijoje (plg. 2–5 situacijas) bendravimo formas nurodė abi: ir tarmę, ir bendrinę kalbą.

4 lentelė

Kaip tinka kalbėti

Bendravimo situacijos	Vyresnioji karta % (bendrine kalba, dvejopai)	Jaunesnioji karta % (bendrine kalba)
Privačiai su artimaisiais ir pažįstamais	92 (8)	100
Viešai su artimaisiais ir pažįstamais	79 (12,5: 8,5)	100
Su nepažįstamais savo krašte	79 (12,5: 8,5)	100
Visada savo krašte	92 (4: 4)	78 (22)
Visur, jei tik supranta	92 (0: 8)	100
Per radiją ir TV	42 (58)	11 (89)

Kaip tinka rašyti

Šioje anketos skiltyje respondentai turėjo nurodyti, kokiose situacijose, jų nuomone, yra galima ir tinkama tarminė rašytinė kalba. Buvo išskirtos 3 situacijos: *laiškų, žinučių rašymas, jei tik suprantama; kaip tinka rašyti žiniasklaidoje, jei skiriama savo krašto žmonėms; kaip tinka rašyti grožinę literatūrą, jei tik mokama.* Atsakymai rodo (žr. 5 lentelę), kad vyresnieji Šiaulių regiono atstovai gerai diferencijuoja sakytinę ir rašytinę kalbą. Jų nuomone, visais nurodytais atvejais kaip rašytinė kalba geriausiai tinka bendrinė kalba, o ne tarmė. Ypač tai akivaizdžiai matyti iš atsakymų apie grožinę literatūrą. Kad grožinę literatūrą rašyti tinka tarmiškai, pripažįsta tik 17 proc. vyresniosios kartos respondentų, 79 proc. jų mano, kad tam tinkamiausia yra bendrinė kalba, o 4 proc. atrodo, kad ją galima rašyti ir taip, ir taip. Panaši ir jaunesniųjų tarmės atstovų nuomonė – tik 11 proc. jų teigia, kad grožinę literatūrą tinka rašyti tarmiškai. Bet (skirtingai nuo vyresniųjų) jaunesniesiems tarmės atstovams (89 proc.) visai priimtina, jeigu tarmiškai būtų rašoma žiniasklaidoje, skirtoje savo krašto žmonėms. Trečdaliui jaunesniųjų respondentų tarmiškai rašyti žinutes ir laiškus taip pat yra visai normalu ir priimtina.

5 lentelė

Kaip tinka rašyti

Bendravimo situacijos	Vyresnioji karta % (bendrine kalba, dvejopai)	Jaunesnioji karta % (bendrine kalba, dvejopai)
Laiškus, žinutes, jei tik supranta	42 (58)	33 (44: 23)
Žiniasklaidoje, jei skiriama savo krašto žmonėms	37,5 (62,5)	89 (11)
Grožinę literatūrą, jei tik moka	17 (79: 4)	11 (89)

Kaip tinka dainuoti

Viename iš anketos klausimų buvo prašoma apibūdinti 3 su dainavimu susijusias situacijas, *kaip tinka dainuoti vienam ar su artimaisiais; per iškilmes (vestuves, vakarėlius ir kt.) savo krašte; per radiją ir TV savo krašte*, buvo galima nurodyti ir kitus atvejus. Pažvelgus į 6 lentelėje pateiktus rezultatus, matyti, kad ir vyresniesiems (75 proc.), ir jaunesniesiems (44 proc.) Šiaulių regiono atstovams yra priimtina, kai tarmiškai dainuojama per įvairias iškilmes savo krašte, nors ir vieni, ir kiti mano, kad jų metu galima dainuoti įvairiai: ir bendrine kalba, ir tarmiškai. Vyresniosios kartos atstovams visai normalu vieniems ar su artimaisiais dainuoti tarmiškai (taip mano 71 proc.), jaunesnioji karta viena ar su artimaisiais linkusi dainuoti ir bendrine kalba, ir tarmiškai (22 proc.). Toks pat procentas jaunesniosios kartos atstovų laikosi nuomonės, kad dainuoti tarmiškai per radiją ir TV savo krašte galima, nors daugumai (66 proc.) atrodo, kad per radiją ir TV, nors ir savo krašte, geriau tinka dainuoti bendrine kalba. Tačiau buvo ir tokių abiejų kartų respondentų nuomonių, kad per radiją ir TV savo krašte tinka dainuoti ir taip, ir taip.

6 lentelė

Kaip tinka dainuoti

Situacijos	Vyresnioji karta % (bendrine kalba, dvejopai)	Jaunesnioji karta % (bendrine kalba, dvejopai)
Vienam ar su artimaisiais	71 (21: 8)	22 (22: 56)
Per iškilmes savo krašte	75 (17: 8)	44 (12: 44)
Per radiją ir TV savo krašte	62,5 (33: 4,5)	22 (66: 12)

Jeigu žmogus kalba tarmiškai (vietine kalba), tai jis yra...

Paskutinėje aptariamoje sociologinės anketos dalyje respondentams reikėjo apibūdinti ir įvertinti tarmiškai kalbantį asmenį. Be 5 atsakymų variantų: *kaimietis; menkai išsilavinęs; vyresnio amžiaus; gerbiantis gimtąją tarmę (vietinę kalbą); patriotiškai nusiteikęs*, dar buvo galima įrašyti ir papildomą, savąjį variantą. Atsakymai atsispindi 7 lentelėje.

Jeigu žmogus kalba tarmiškai (vietine kalba), tai jis yra...

Įvertinimas	Vyresnioji karta %	Jaunesnioji karta %
Kaimietis	17	22
Menkai išsilavinęs	8	78
Vyresnio amžiaus	12,5	22
Gerbiančias gimtąją tarmę	46	44
Patriotiškai nusiteikęs	46	12
Kita – įprotis	–	11

Vyresniosios kartos atstovams tarmiškai kalbantis asmuo dažniausiai asocijuojasi su žmogumi, gerbiančiu gimtąją tarmę, arba su patriotiškai nusiteikusiu asmeniu (46 proc.). Tai gali būti vyresnio amžiaus (12,5 proc.) arba kaimo žmogus (17 proc.), tačiau tik labai nedidelis vyresniosios kartos atstovų procentas (8 proc.) tarmiškai kalbantį žmogų apibūdina kaip menkai išsilavinusį. Jaunesniosios kartos atstovų nuomonė šiuo klausimu yra visiškai priešinga: net 78 procentų respondentų tarmiškai kalbantį žmogų pirmiausia tapatina su menką išsilavinimą turinčiu asmeniu. 44 procentai mano, kad tai yra gerbiančias gimtąją tarmę asmuo, 22 – kad tai vyresnio amžiaus kaimietis. Tik nedideliame procentui jaunesniosios kartos atstovų tarmiškai kalbantis žmogus sietinas su patriotiškai nusiteikusiu asmeniu (12 proc.) arba žmogumi, kuris tarmiškai kalba iš įpratimo (11 proc.).

Tyrimo apibendrinimas

Apžvelgus Šiaulių regione esančių punktų – Karčemų, Liutkiškių (Radviliškio r.), Norušaičių ir Šapnagių (Šiaulių r.) – mus dominavusius sociolingvistinės anketos duomenis, galima pastebėti tam tikrą šio krašto žmonių kalbinės savimonės ypatumų.

Pirmiausia į akis krinta tai, kad Šiaulių regiono gyventojai labai gražiai diferencijuoja dvi kalbos formas – sakytinę ir rašytinę, kiekvienai jų priskirdami tik jai būdingas funkcijas ir veiklos sferas. Sakytinė kalba – tai bendravimo šeimoje, su artimaisiais, su kaimynais kalba, tai šnekamoji gyvenamų apylinkių kalba, kurią iš motinos lūpų yra gavęs kiekvienas, tai – nepakartojamoji ir individualioji gimtojo krašto tarmė, tai savų žmonių sava kalba, gyvenimo savastis. Rašytinė kalba – literatūros, laikraščių ir žurnalų kalba, įvairių raštų ir korespondencijos kalba, ne tokia spontaniška ir gyva, todėl jai be didesnės konkurencijos geriausiai tinka sunormintas kalbos variantas – jau daugiau kaip šimtmetį gyvuojanti bendrinė lietuvių kalba. Respondentų nuomone, bendrinė kalba turi skambėti ir per radiją bei televiziją, net jei laida yra skiriama kokiam nors konkrečiam Lietuvos regionui.

Lyginant dviejų amžiaus grupių atsakymus, matyti, kad vyresnioji Šiaulių regiono karta šiek tiek išplečia gimtosios tarmės vartojimo sferas – jiems yra natūralu tarmiškai kalbėti ir su kunigu, ir įstaigose, ir per susirinkimus, nes visa tai traktuojama kaip gimtojo krašto aplinkos reiškiniai. Jaunesnioji karta tarmės vartojimo

sritis susiaurina, daugiau akcentuoja tarmės privatumo aspektą, aiškiai diferencijuodami, kas sava, artima, o kas – ne. Su savais ir saviškiais kalbama tarmiškai, o su nepažįstamais asmenimis net ir savame krašte, savoje aplinkoje, bendraujama visai Lietuvai suprantama bendrine kalba.

Panašiai kaip ir Gabijos Bankauskaitės-Sereikienės atliktame tyrime, kur analizuojami vidurio Lietuvos – Kėdainių miesto, Dotnuvos, Josvainių ir Surviliškio miestelių, Labūnavos ir Šlapaberžės kaimų – respondentų atsakymai (Bankauskaitė-Sereikienė 2011), Šiaulių regione tarmiškai kalbantis žmogus, tarmės vartotojas vertinamas kaip socialiai patrauklus, gerbiantis gimtąją tarmę, patriotiškai nusiteikęs žmogus. Negausiuose Šiaulių regiono jaunosios kartos atsakymuose gana dažnai tarmiškai kalbantis žmogus asocijuojasi su kaimiečiu, menką išsilavinimą įgijusiu asmeniu.

Nors pagal lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją du ištirtieji punktai – Karčemos ir Liutkiškiai, esantys Radviliškio rajone, priklauso rytų aukštaičiams šiaurės pavenėžiškiams, o du punktai – Norušaičiai ir Šapnagiai, esantys Šiaulių rajone, priklauso vakarų aukštaičiams šiauliškiams, kokių nors specifiskesnių nuostatų ar didesnių nuomonių skirtumų kalbinės savimonės klausimu nepastebėta. Paklausti, kaip šio regiono gyventojai save traktuoja pagal savimonę, visi atsakė esantys lietuviai.

Literatūra

- Aliūkaitė 2012 – Daiva Aliūkaitė, “Cultural shemes of research within the paradigm of Lithuanian geolinguistics in 21 th century”, *Dialekt /Dialect 2.0 & Wboe 100*, Wien: Praesens Verlag, 63–64.
- Aliūkaitė 2011 – Daiva Aliūkaitė, „Projektas „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“, *Respectus philologicus*, 20 (25), 257–260.
- Bankauskaitė-Sereikienė 2011 – Gabija Bankauskaitė-Sereikienė, „Tarminio diskurso kūrėjo konceptualizavimas Kėdainių apylinkėse“ [prieiga internete: <<http://www.tarmes.lt/images/Veikla/Gabija%20BANKAUSKAITE.pdf>>, žiūrėta 2012-04-11].
- Kalėdienė 2012 – Laima Kalėdienė, “A new methodology of collecting the information about the points of the geolinguistic atlas in Lithuania”, *Dialekt /Dialect 2.0 & Wboe 100*, Wien: Praesens Verlag, 121.
- Leskauskaitė 2012 – Asta Leskauskaitė, “The Lithuanian dialects at the beginning of the 21th century: Looking for new ways of research”, *Dialekt /Dialect 2.0 & Wboe 100*, Wien: Praesens Verlag, 145–146.
- Meiliūnaitė 2012 – Violeta Meiliūnaitė, “The history and outlook of dialectal databases of the Lithuanian language”, *Dialekt /Dialect 2.0 & Wboe 100*, Wien: Praesens Verlag, 152–153.
- Mikulėnienė 2012 – Danguolė Mikulėnienė, “Modern research of geolinguistics in Lithuania: Optimisation of the network”, *Dialekt /Dialect 2.0 & Wboe 100*, Wien: Praesens Verlag, 155–156.

Genovaitė Kačiuškienė

Šiaulių regiono atstovų kalbinė savimonė

S a n t r a u k a

Pagrindinės sąvokos: *sociolingvistika, Šiaulių regionas, kalbinė savimonė.*

Straipsnyje aptariamas projektas „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“, kurį parengė Lietuvos kalbos institutas. Jame dalyvauja ir Šiaulių universiteto dialektologai. Remiantis Šiaulių regione esančių punktų – Karčemų, Liutkiškių (Radviliškio r.), Norušaičių ir Šapnagių (Šiaulių r.) – sociologinės anketos duomenimis, analizuojama šio krašto žmonių kalbinė savimonė.

Atlikto tyrimo pagrindu daroma išvada, kad Šiaulių regiono gyventojai gerai diferencijuoja dvi kalbos formas – sakinę ir rašytinę, kiekvienai jų priskirdami tik jai būdingas funkcijas ir veiklos sferas. Sakytinė kalba – tai bendravimo šeimoje, su artimaisiais ir su kaimynais kalba, tai – gimtojo krašto tarmė. Rašytinė kalba – tai literatūros, žiniasklaidos ir korespondencijos kalba, ne tokia spontaniška ir gyva, todėl jai geriausiai tinka sunormintas kalbos variantas – lietuvių bendrinė kalba.

Tarmiškai kalbantis žmogus, tarmės vartotojas Šiaulių regiono atstovų yra vertinamas kaip socialiai patrauklus, gerbiantis gimtąją tarmę, patriotiškai nusiteikęs žmogus.

Genovaitė Kačiuškienė

Linguistic Self-awareness of Representatives of Šiauliai Region

S u m m a r y

Keywords: *sociolinguistics, Šiauliai region, linguistic self-awareness.*

The Institute of Lithuanian Language implements the project “Lithuanian Contemporary Research into Geolinguistics: Point Network Optimization and Interactive Dissemination of Dialect Information”. Dialectologists of Šiauliai University are the project participants among others. Based on the data obtained from a sociological questionnaire survey research conducted in some places of Šiauliai Region (Karčemos, Liutkiškiai (Radviliškis District), Norušaičiai and Šapnagai (Šiauliai District) the article analyses the linguistic self-awareness of local population.

According to the results of the survey it can be concluded that the population of Šiauliai Region can point out the differences between the two varieties of language, spoken and written, assigning the functions and activity scopes typical of each of them. The spoken language is a language used to communicate with family, relatives, and neighbours; it is a native dialect. The written language is a language used in literature, print media, and

correspondence; since it is not as spontaneous and lively, the standardized version, the standard Lithuanian language, is the best option.

An individual who speaks / uses a dialect is seen as socially engaging, respecting the native dialect and patriotically-minded person by the representatives of Šiauliai Region.

G e n o v a i t ė K A Č I U Š K I E N Ė
Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedra
Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 38
LT-76352 Šiauliai
[geno@splius.lt]